

CONGRESS BOOK

OF FULL TEXT

EUROASIA SUMMIT

Mevlana International Congress on Philosophy and Theology-I

July 17-21, 2017
Ankara / TURKEY

Institution Of Economic Development And Social Researches

Editor

Sefa Salih BİLDİRİCİ

Institution Of Economic Development And Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publiator: 2014/31220)

TURKEY

TR: +90 342 606 06 75 USA: +1 631 685 0 853

E posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.org www.euroasiasummit.org

www.iksadkongre.org

All rights of this book belongs to IKSAD. Without permission, this book can't be duplicated and delivered.

The writers are responsible both ethically and juristically related with texts

Iksad Publications - 2017©

ISBN – 978-605-9885-42-3

KONGRE KÜNYESİ

KONGRENİN ADI

AVRASYA ZİRVESİ
I. ULUSLARARASI MEVLANA FELSEFE VE İLAHİYAT KONGRESİ

KATILIM TÜRÜ

Çağrılı ve Davetli

TARİHİ VE YERİ

17-21 Temmuz 2017 - ANKARA

ORGANİZATÖR

İKSAD- İktisadi Kalkınma ve Sosyal Araştırmalar Derneği

KATILIMCI KURUM

Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK

DAVETLİ KONUŞMACILAR

Prof. Dr. Necati DEMİR

Prof. Dr. Nevzat AYPEK

Prof. Dr. Enver AYDOĞAN

Prof. Dr. Muharrem TUNA

Doç. Dr. Selami ERYILMAZ

Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Doç. Dr. İsmail ŞAHİN

Doç. Dr. Bilgehan GÜLCAN

Dr. Ercan YAVUZ

Dr. Sinan DEMİRTÜRK

Hakan ÇETİNER

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Mustafa Latif EMEK

GENEL KOORDİNATÖR

Sefa Salih BİLDİRİCİ

Hakan ÇETİNER

KONGRE DİLİ

Türkçe & İngilizce & Rusça

TÜRKİYE'DE İBN TEYMIYYE İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR: BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Arş. Gör. İsmail AKKOYUNLU

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, iakkoyunlu@ankara.edu.tr

Hicrî 661-728 miladî 1263-1328 yılları arasında Şam-Mısır bölgesinde yaşayan İbn Teymiyye, İslam düşünce tarihinde birbirinden farklı alanlarda en çok eser bırakan müellifler arasında yer almaktadır. İbn Teymiyye'nin kendi dönemine kadar gelmiş bulunan hemen her şahıs, ekol ve konu üzerinde bir şeyler söyleme çabası, bu süreçte oldukça belirleyici bir rol oynamıştır. Aynı zamanda İbn Teymiyye'nin sahip olduğu çok yönlü eleştirel bakış açısı, böyle bir tablonun ortaya çıkmasını bir anlamda zorunlu kılmıştır. Bilinmektedir ki İbn Teymiyye, içerisinde yaşadığı her bakımdan çalkantılı dönemin de etkisiyle bir din olarak İslam'ı ve İslam'ın en sahih yorumu olarak gördüğü Ehl-i Sünnet'i iç ve dış tehditlere karşı korumak ve sonraki nesillere sahih bir şekilde aktarmak adına büyük mücadeleler vermiştir. Böylece İbn Teymiyye, bu amaçla reddiye içerikli ya da telif birçok eser kaleme almıştır. Bununla birlikte İbn Teymiyye'nin fikirleri ve eleştiri konusu yaptığı hususlarla da alakalı gerek geçmişte gerekse modern zamanlarda olumlu ve olumsuz içerikli çok sayıda eser kaleme alındığı bilinmektedir. Aynı zamanda İbn Teymiyye'nin zihin dünyasının aydınlatılması amacıyla da birçok çalışma yapılmıştır. Bu doğrultuda tebliğimizde modern zamanlarda İbn Teymiyye ile ilgili Türkçe olarak kaleme alınan makale ve tez türü araştırmalar, farklı değişkenler üzerinden ele alınacaktır. Böylece 19. ve 20. yüzyılın önde gelen akımlarından olan selefi düşüncenin en önemli teorisyeni olarak görülen aynı zamanda Ehl-i Hadis/Hanbelî düşünce yapısının en etkili şahsiyetlerinden biri olan İbn Teymiyye'nin ülkemiz araştırmacıları tarafından nasıl görüldüğü ve tanımlandığı ile ilgili tespitlerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İbn Teymiyye, Türkiye, Tez, Makale.

Herhangi bir şahıs ya da konu ile ilgili olarak kaleme alınan bibliyografik çalışmalar, o şahıs ya da konu hakkında yapılan araştırmaların bir bütün olarak görülmesini sağlamaktadır. Böylelikle araştırmaya konu edilen şahıs ya da sorun ile ilgili boşlukların görülmesi kolaylaşmakta ve yeni araştırmalara yol haritası sunulmaktadır. Bibliyografik çalışmaların hizmet ettiği bir başka nokta ise seçilen konu ya da şahıs ile ilgili araştırmaların hangi noktada yoğunlaştığının tespit edilmesine yardımcı olmaktır. Böylece herhangi bir konu ya da şahıs ile ilgili öncelikli problematik alanı tespit edilmekte ve bu alan üzerinden yeni tespit ve tartışma konularının öngörüsü yapılabilmektedir. Bütün bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan çalışmamız, ülkemizde İbn Teymiyye ile ilgili makale ve tezlerin dolayısıyla da akademik çalışmaların hangi noktada yoğunlaştığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmaların bir

bütün halinde ortaya konmasıyla birlikte ülkemiz araştırmacıları tarafından İbn Teymiyye'nin daha çok hangi yönünün öne çıkarılarak araştırıldığı tespit edilecektir. Bu tespitle birlikte ise hem genel bir İbn Teymiyye portresinin ortaya konma imkânı doğacak hem de sonraki araştırmalara bir yol haritası sunulacaktır.

İbn Teymiyye ile ilgili çalışmalara geçmeden önce İbn Teymiyye'nin hayat hikâyesine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Hanbelî/Hadis Taraftarı geleneğin daha genel anlamda ise Ehl-i Sünnet düşüncesinin en önemli temsilcilerinden biri konumunda bulunan İbn Teymiyye'nin tam adı, Ebü'l-Abbas Takıyyüddin Ahmed b. Abdilhâlim b. Mecdiddîn Abdisselâm b. Ebî Muhammed Abdullah el-Harranî'dir.¹ 10 Rebülevvel 661 (22 Ocak 1263) tarihinde Harran'da dünyaya gelen İbn Teymiyye, Hanbelî mezhebinin gelişimine katkıda bulunan önemli bir aileye mensuptur. İbn Teymiyye ailesi, 667 (1269) yılında Moğol istilasının yaşadıkları bölgeye etkisi nedeniyle Şam'a göç etmiştir.² İlk eğitimini babasının müderrislik yaptığı Sükkeriyye Daru'l-Hadisi'nde alan İbn Teymiyye, çok sayıda hocadan ders almıştır. 683 (1284) yılına gelindiğinde ise o, Sükkeriyye Daru'l-Hadisi'nde hocalığa başlamıştır. Aynı yıl Emeviyye Camii'nde tefsir dersleri vermeye başlamış 695 (1296) yılına gelindiğinde ise Dımaşk'taki Hanbeliyye Medresesi'nde hocalık görevini üstlenmiştir.³ Çok sayıda eser telif ederek aynı zamanda geniş halk kitleleri üzerinde etki bırakan İbn Teymiyye, zaman zaman da Moğol saldırılarına karşı hükümdarlarla görüşmüş gerektiğinde ise bizzat seferlere katılmıştır. Çok yönlü ve mücadeleci bir kişiliğe sahip olan İbn Teymiyye, özellikle kendi zamanındaki felsefe, kelâm, mantık ve tasavvuf anlayışlarına yönelik oldukça sert eleştiriler yönelmiştir. Aynı zamanda o, katı taklitçiliğe ve aşırı gelenekçiliğe karşı da tepkisiz kalmamıştır.⁴ Dönemindeki kelâm ekolleri, sufi gruplar ve tasavvuf düşüncesi ile olan mücadelesinden hiçbir zaman vazgeçmemiş⁵ bazen de kendi görüşlerinden dolayı çeşitli ithamlara uğrayarak hapsedilmiştir.⁶

Hayatının büyük bir kısmını Mısır-Şam bölgesinde geçiren İbn Teymiyye, görüş, eser ve fetvaları nedeniyle birçok kez sorguya çekilmiştir. Buna rağmen o, görüşlerinden vaz geçmemiş ve hem eser telifini hem de tartışmalarını sürdürmüştür. İbn Teymiyye'nin bu yönü, ona haklı bir şöret kazandırmasının yanı sıra etrafında görüşlerini benimseyen bir kitle

¹ ez-Zehabî, Şemsüddîn Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Tezkiretü'l-Huffaz*, thk. el-Muallimî, Haydarabad, tsz. 4/1496; İbn Receb, *ez-Zeyl alâ Tabakati'l-Hanabile*, thk. Muhammed Hamid el-Fıkî, Kahire, 1953, 2/387; Enver Arpa, *İbn Teymiyye'nin Kur'an Anlayışı*, Fecr Yay. Ankara, 2010, s. 17; Ferhat Koca, "İbn Teymiyye, Takıyyüddin", *DİA*, c. XX, s. 391.

² ez-Zehabî, *Tezkiretü'l-Huffaz*, 4/1496; İbn Receb, *ez-Zeyl alâ Tabakati'l-Hanabile*, 2/387.

³ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Kahire, 1934, 3/303.

⁴ Enver Arpa, *İbn Teymiyye'nin Kur'an Anlayışı*, s. 11.

⁵ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 14/35.

⁶ İbn Receb, *ez-Zeyl alâ Tabakati'l-Hanabile*, 2/397; İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 14/38; Ferhat Koca, *a.g.m.* s. 391-392.

ve öğrenci halkası oluşmasına zemin hazırlamıştır.⁷ Ömrünün ilk yıllarında olduğu gibi son yıllarında da Mısır ve Suriye'deki değişik dinî ve siyasî olayların içerisinde yer almaya devam eden İbn Teymiyye, 726/1326 yılında kabir ziyaretleri hakkındaki görüşlerinden ötürü tutuklanmış ve fetva vermesi yasaklanmıştır.⁸ Dımaşk kalesindeki hapis hayatı iki yıldan fazla süren İbn Teymiyye, bu dönemde eser telif etmeyi sürdürmüştür. Bu telif faaliyetleri, bazı çevrelerin rahatsızlık duymasına neden olmuş bu durumun neticesinde ise 728/1328 yılında kalemi, kâğıdı ve mürekkebi elinden alınmıştır.⁹ Bu muamele kendisine çok ağır gelen İbn Teymiyye, aynı yıl içerisinde Şam Kalesi'nde vefat etmiştir.¹⁰

Müderislik dışında hiçbir görev almayan İbn Teymiyye, güçlü bir hafızaya aynı zamanda gerek İslâmî ilimlerde gerekse diğer alanlarda engin bir birikime sahipti. Başta akaid ve fıkıh alanları olmak üzere birçok görüş ve fetvası halk üzerinde derin bir tesir bırakan İbn Teymiyye, sadece kendi döneminde değil sonraki devirlerde de adından söz ettirmiştir. Kendisini destekleyenlerin sayısı çok olmakla birlikte muhaliflerinin sayısı da bir hayli fazladır. İbn Nasırüddin ed-Dımaşkî, *er-Reddü'l-Vafir* adlı eserinde İbn Teymiyye'yi gören, derslerine katılan ve kitaplarını okuyan 87 âlimin adını ve İbn Teymiyye ile ilgili kanaatlerini zikretmiştir.¹¹ Başta İbn Hacer el-Heytemî, Takıyyüddin es-Sübki ve oğlu Taceddin es-Sübki olmak üzere çok sayıda isim de İbn Teymiyye'nin muhalifleri arasında yer almaktadır. Bu isimler aynı zamanda İbn Teymiyye'nin görüşlerini eleştirmek amacıyla çok sayıda eser telif etmişlerdir.¹²

İbn Teymiyye'nin kendi eserlerine baktığımızda ise görürüz ki o, eser telifi konusunda İslam düşünce tarihinin en velüd müelliflerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İbn Teymiyye'nin öğrencisi İbn Kayyım el-Cevziyye, İbn Teymiyye'nin eserlerinin bir listesini *Esmau Muellafati Şeyhi'l-İslam İbn Teymiyye* adlı eserinde vermektedir.¹³ Çağdaş araştırmacılardan Muhammed İbrahim eş-Şeybanî ise İbn Teymiyye'nin Süleymaniye Kütüphanesi'nde mevcut kitaplarının isimlerini, çeşitli ilim dallarına ayırarak aynı zamanda baskılarına da işaret ederek *Mecmu'atu Müelleffati Şeyhilislam İbn Teymiyye* adlı kitapta bir

⁷ Enver Arpa, *İbn Teymiyye'nin Kur'an Anlayışı*, s. 29-30; Ferhat Koca, *a.g.m.* s. 392.

⁸ İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 14/123.

⁹ İbn Receb, *ez-Zeyl alâ Tabakati'l-Hanabile*, 2/402; İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 14/134.

¹⁰ ez-Zehabî, *Tezkiretü'l-Huffaz*, 4/1496; İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, 14/36; İbn Receb, *ez-Zeyl alâ Tabakati'l-Hanabile*, 2/405.

¹¹ İbn Nasırüddin ed-Dımaşkî, *er-Reddü'l-Vafir*, thk. Muhammed Züheyr eş-Şaviş, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut, 1980, s. 57-222.

¹² Ferhat Koca, *a.g.m.* s. 394.

¹³ Bkz. İbn Kayyım el-Cevziyye, *Esmau Muellafati Şeyhi'l-İslam İbn Teymiyye*, thk. Salahuddin el-Muneccid, Daru'l-Kitabi'l-Cedid, Beyrut, 1976.

araya getirmiştir.¹⁴ İbn Teymiyye'nin eserlerine baktığımızda bu eserlerin temelde Akaid ve Kelam, Kıraat ve Tefsir, Hadis, Fıkıh, Fıkıh Usûlü, Dinler ve Mezhepler Tarihi bir de Felsefe ve Mantık alanlarına ait olduğu görülür. İbn Teymiyye'nin hayatına dair bu kısa ve öz lü bilgilerden sonra ülkemizde İbn Teymiyye ile ilgili olarak kaleme alınan makalelere bir de yüksek lisans ve doktora tezlerinin künye bilgilerine yer verilecektir. Daha sonra ise İbn Teymiyye ile ilgili çalışmalar, farklı değişkenler üzerinden tespit ve değerlendirmelere tabi tutulacaktır.

Makaleler:

- Abrahamov, Bünyamin, “Akıl-Nakil Uyumu Noktasında İbn Teymiyye'nin Yaklaşımı”, çev. Salih Özer, *İslâmî İlimler Dergisi*, 2009, c. IV, s. 1-2, ss. 385-400.
- Afacan, Hülya, “Mecazın Terimleşme Süreci ve İbn Teymiyye Öncesi Mecaza İtirazlar”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, c. XVI, s. 30, ss. 55-73.
- Akyol, Aygün, “İslam'da Akli Düşüncenin Kriz Dönemi-Felsefe Karşıtlığı-Şehristani ve İbn Teymiyye”, *İslam Felsefesi Tarihi*, 2012, ss. 208-230.
- Arpa, Abdulmuttalip, “Kur'ân'da Mecâz Tartışmaları ve İbn Teymiyye (728/1327)'nin Mesele'ye Yaklaşımı”, *Akademik Araştırmalar Dergisi = Journal of Academic Studies*, 2010, c. XII, s. 44, ss. 181-202.
- Arpa, Enver, “İbn Teymiyye ve Tefsiri”, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: İslâm Düşüncesinin Altın Çağı*, 2015, c. V, ss. 1297-1328.
- Arpağuş, Hatice K. “İbn Teymiyye ve İmanda Sevgi”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2009, c. IX, s. 3 (Selefilik Özel Sayısı), ss. 195-214.
- Arpağuş, Hatice K. “İmanda Sevgi: İbn Teymiyye Örneği”, *İslam'da Sevgi Temelinde Beşeri Münasebetler-İlmi Toplantı*, 2010, ss. 293-311.
- Atçeken, İsmail Hakkı, “İbn Teymiyye'nin Hz. Ali'nin İmametiyle İlgili Şii Rivayet ve Yorumları Tenkidi”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, s. 12, ss. 49-69.
- Aydın, Hüseyin, “Abdullah B. Küllâb'ın Allah'ın Sıfatları ve Kelâmullah'a Dair Görüşleri -İbn Teymiyye'ye Göre”, *Tabula Rasa: Felsefe - Teoloji*, 2003, c. III, s. 8, ss. 125-146.
- Aydın, Hüseyin, “İbn Teymiyye'ye Göre Kelam ve Kelamcılar”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, c. VII, s. 1, ss. 211-233.

¹⁴ Bkz. eş-Şeybânî, Muhammed İbrahim, *Mecmûatü Müellefâti Şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye*, Merkezü'l-Mahtutat ve't-Türas ve'l-Vesaik, Kuveyt, 1414/1993.

- Aydın, Hüseyin, “İbn Teymiyye’de Allah Tasavvuru -Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2006, c. IV, s. 2, ss. 39-86.
- Aydın, Hüseyin, “İbn Teymiyye’nin Nasçı Akılcılığının Kelâmî Açıdan Değerlendirilmesi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, c. I, s. 1, ss. 133-181.
- Bayraktutar, Muammer, “İbn Teymiyye’nin “Kıbrıs Risâlesi” ve Bazı Fiten Hadislerine Yaklaşımı”, *Bilimname: Düşünce Platformu*, 2015/2, s. 29, ss. 61-89.
- Birgül, Mehmet, “İbn Rüşd ve İbn Teymiyye’de ‘Bireyin Tanımı’ ya da İslam Düşüncesinde Özgün Bir Konseptüalizm ve Özgün Bir Nominalizm Örneği”, *Dîvân: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2012, c. XVII, s. 33, ss. 215-239.
- Bulut, Zübeyir, “Selefiğin Kelâm İlmi’ne Getirdiği Eleştiriler: İbn Teymiyye Örneği”, *Tarihte ve Günümüzde Selefilik Milletlerarası Tartışmalı İlmî Toplantı*, 2013, ss. 283-340.
- Çağrııcı, Mustafa, “İbn Teymiyye’nin Bakışıyla Gazzali-İbn Rüşd Tartışması”, *İslam Tetkikleri Dergisi*, 1995, c. IX, ss. 77-126.
- Demircan, Adnan, “İbn Teymiyye’ye Göre Yezid b. Muaviye’nin Durumu”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1996, s. 2, ss. 129-147.
- Doru, M. Nesim, “Tanrı’nın Bilinmesi Meselesinde İbn Rüşd ve İbn Teymiyye Karşılaştırması”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2009, c. IX, s. 3 (Selefilik özel sayısı), ss. 257-276.
- Duman, Soner, “er-Redd Ale’l-Mantıkiyyîn Adlı Eseri Çerçevesinde İbn Teymiyye’nin Fıkhî Kıyas ile Mantıkî Kıyas Arasındaki İlişkiye Dair Görüşleri”, *Hikmet Yurdu*, 2010, c. III, s. 6 (İbn Rüşd Özel Sayısı), ss. 193-210.
- ed-Durays, Hâlid b. Mansûr, “İbn Teymiyye’de Makâsıdu’ş-Şerî’a Bağlamında Hadisleri Anlama Yöntemi”, çev. Muammer Bayraktutar, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 2014, s. 24, ss. 431-454.
- Erbaş, Muammer, “İbn Teymiyye’nin Selefi Tefsir Anlayışında Rivayet - Dirayet İlişkisi Üzerine”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2009, c. IX, s. 3 (Selefilik Özel Sayısı), ss. 125-139.
- Esen, Muammer, “İbn Teymiyye’nin Kelamullah Tartışmalarındaki Yeri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2001, c. XLII, ss. 257-271.
- Furat, Ahmet Hamdi, “Selefilik-Osmanlıya Etkisi Bağlamında Kullanılan Bir Argüman: İbn Teymiyye’nin es-Siyâsetü’ş-Şer’iyye İsimli Eserinin Osmanlı Dünyasında XVI. ve XVII. Asırdaki Tercümeleleri”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2009, c. IX, s. 3 (Selefilik özel sayısı), ss. 215-226.

- Güvel, Enver Alper, “İbn Teymiye'de İktisadî Kavramlar”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1993, c. X, s. 1-2, ss. 19-37.
- Hallaq, Wael B. “İbn Teymiyye'ye Göre Allah'ın Varlığı”, çev. Bilal Kuşpınar, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1993, s. 2, ss. 135-153.
- Hallaq, Wael B. “Tanrı'nın Varlığı Konusunda İbn Teymiyye = Ibn Taymiyya on The Existence of God”, çev. Hasan Basri Yel, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007/1, s. 32, ss. 227-244.
- Hasırcı, Nazım, “İbn Teymiyye'nin Mantık Eleştirisi”, *Uluslararası 13. Yüzyılda Felsefe Sempozyumu Bildirileri*, 2014, ss. 132-149.
- Hasırcı, Nazım, “Gazzâlî'nin Mantık Anlayışına İbn Teymiyye Eleştirisi”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBARD)*, 2014, c. XII, s. 24, ss. 13-31.
- Hûyî, Abbâs Zeryâb, “Gazzâlî ve İbn Teymiyye”, çeviren ve notlar: Naim Döner, *Artuklu Akademi: Mardin Artuklu Üniversitesi İlahiyat Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2016, c. III, s. 1, ss. 151-170.
- İbiş, Fatih, “İbn Teymiyye'nin Râzî Algısı ve İzdüşümleri”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2014, s. 31, ss. 57-86.
- İnal, İbrahim Hakkı, “İbn Teymiyye ve Mürcie”, *İslâm Bilimleri Araştırmaları Dergisi = Journal of Islamic Sciences Researches*, 2016, s. 2, ss. 6-21.
- Kara, Mustafa, “İbn Teymiyye'nin İlk Sufilere ve Tasavvuf Klasiklerine Bakışı”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, c. I, s. 1, ss. 63-68.
- Kara, Mustafa, “İbn Teymiyye'nin Tasavvuf İstılahlarına Bakışı”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, c. I, s. 1, ss. 53-62.
- Kara, Mustafa, “Çok Uzak Çok Yakın: İbn Arabî-İbn Teymiyye Mukayesesi”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, c. IX, s. 21 (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı), ss. 27-30.
- Karabiber, Namık Kemal, “İmâmet Tartışmaları el-Hillî ve İbn Teymiyye Örneği”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, c. XIV, s. 22, ss. 93-108.
- Kaya, Emrah, “Tasavvufun ve Epistemolojik Bir Araç Olarak İlhamın İbn Teymiyye Düşüncesindeki Yeri = Sufism and Inspiration as an Epistemological Means in the Thought of Ibn Taymiyya”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi = Cumhuriyet Theology Journal*, 2016, c. XX, s. 1, ss. 11-34.
- Kaya, Emrah, “Sonsuz Tecellî ve Daimî Yaratma: İbn 'Arabî ve İbn Teymiyye'nin Yaratma Meselesine Ezeli Fiil Olarak Bakışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD)*, 2016, c. LVII, s. 2, ss. 69-96.

- Kıyıcı, Burhaneddin, “İbn Teymiyye’nin Akıl-Nakil Anlayışında Delilin Konumu”, *Yüziüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi = Journal of Social Sciences*, 2010, s. 18, ss. 110-134.
- Koca, Ferhat, “İbn Teymiyye: Mücâdeleci Bir İmam Olarak”, *Doğu’dan Batı’ya Düşüncenin Serüveni: İslâm Düşüncesinin Altın Çağı*, 2015, c. V, ss. 1223-1249.
- Makdisi, George, “Kâdirî Sûfisi İbn Teymiyye”, çev. Vahit Göktaş, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, c. VIII, s. 19, ss. 401-411.
- Marulcu, Hasan Tefvik, “İbn Teymiyye’nin Vahdet-i Vücûd, Hulûl ve İttihâd Yaklaşımlarına Kelâm Açısından Bir Değerlendirme = A Theological Survey on The Approaches of Ibn Taymiyya to Wahdat al-Wujud, Immanence and Unification”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008/2, s. 21, ss.75-86.
- Maşalı, Mehmet Emin, “İbn Teymiyye’ye Göre Hatalı Tefsir Kuramları”, *Bilimname*, 2008/2, c. VI, s. 15, ss. 123-146.
- Moustafa, Mohamed A. “Allah’ın Zatından Ödün Vermemek: İbn Teymiyye’ye Göre Ruhun Yaratılmışlığı”, *Nazariyat: İslâm Felsefe ve Bilim Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2017, c. III, s. 2, ss. 1-46.
- Okumuş, Bünyamin, “İbn Teymiyye’nin Tevhîd Yorumunda Allah Sevgisi: Hakikatin Bilgisine Erişme ve Mutluluğu Kazanmanın Yolu”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2009, c. VII, s. 1, ss. 75-96.
- Okumuş, Bünyamin, “Garanik Hadisesi Bağlamında İbn Teymiyye’ye Göre İsmet Kavramı: Nebevi Metinlerin Neshi ve Tebdili Meselesi (I)”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2010, c. VIII, s. 1, ss. 237-260.
- Okumuş, Bünyamin, “İbn Teymiyye’ye Göre İsmet Kavramı Bağlamında Nebevî Metinlerin Neshi ve Tebdili Meselesi (II)”, *Kelâm Araştırmaları Dergisi*, 2010, c. VIII, s. 2, ss. 147-168.
- Özel, Ahmet, “Klasik İslâm Devletler Hukukunda Ülke Kavramı ve Günümüzdeki Durum: İbn Teymiyye’nin Mardin Fetvası ile Benzeri Diğer Bazı Fetvalar”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012/2, s. 43, ss. 41-64.
- Özer, Salih, “Selefi Düşüncede Nakil/Rivayet Algısı: İbn Teymiyye Örneği”, *İslâmiyât*, 2007, c. X, s. 1 (Kökencilik), ss. 77-96.
- Sağlam, Ahmet, “İlhanlı Hükümdarı Gazan Han’ın Suriye İşgali Sürecinde İbn Teymiyye’nin Siyasi ve Dini Mücadelesi = Ibn Taymiyah’s Political ve Religious Struggle in the Process of Occupation of Gazan Khan’s Syria”, *International Journal of Social and Educational Sciences = Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2016, c. III, s. 6, ss. 35-55.

- Sancar, Faruk, “Bağnaz Bir Selefî mi Endişeli Bir Entelektüel mi? İbn Teymiyye’nin Eleştirel ve Reaksiyoner Karakteri Hakkında”, *Dinî Araştırmalar*, 2015, c. XVIII, s. 46, ss. 97-125.
- Sancar, Faruk, “Ehl-i Hadis’in Kelamî Akılcılığa Bakışı: İbn Teymiyye’nin Râzî’ye Yönelik Metodik Eleştirileri Üzerinden Bir Okuma”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi = Journal of Divinity Faculty of Hitit University*, 2015, c. XIV, s. 27, ss. 223-244.
- Sancar, Faruk, “Reaksiyoner Bir Düşünür Olarak İbn Teymiyye”, *Doğu’dan Batı’ya Düşüncenin Serüveni: İslâm Düşüncesinin Altın Çağı*, 2015, c. V, ss. 1267-1295.
- Sarıkavak, Kazım, “İbn Teymiyye’ye Göre Felsefe ve Filozoflar”, *Felsefe Dünyası*, 1997, s. 24, ss. 63-80.
- Sarıkaya, Berat, “İbn Teymiyye’nin Tevhid Anlayışı ve Pratik Tevhid Vurgusu”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2015, c. IV, s. 7, ss. 91-114.
- Sirâcu’l-Hakk, “İbn Teymiyye”, çev. Mustafa Armağan, *İslam Düşüncesi Tarihi*, 1990, c. III, ss. 19-42.
- Sivrioğlu, Ulaş Töre; Yılmaz, Muzaffer Ercan, “Bir İslam Düşünürü ve Siyasal Teorisyen Olarak İbn Teymiyye”, *Akademik Bakış: Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler e-Dergisi*, 2013, s. 37, ss. 1-16.
- Sönmez, Mustafa, “İhyacılığın Doğuşu ve Bazı Önemli Temsilcileri (Gazali, İbn Teymiyye, Birgivî ve Muhammed İbn Abdulvahhab’ın İhyacı Yönlerine Kısa Bir Bakış)”, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler*, 2001, c. III, s. 1, ss. 25-35.
- Şahin, Hanifi, “İbn Teymiyye’nin Şîî Karşıtlığında Bazı Parametreler”, *EKEV Akademi Dergisi - Sosyal Bilimler*, 2012, c. XVI, s. 51, ss. 133-146.
- Şahin, Hanifi, “İbn Teymiyye Düşüncesinde Siyasi Kavramlar = The Political Conceptions in the Thought of Ibn Taymiyah”, 2013, *The Journal of Academic Social Science Studies [JASSS]*, 2013, c. VI, s. 3, ss. 615-638.
- Şahinoğlu, M. Nazif, “Sa’dî ve İbn-i Teymiyye’de Hürriyet Problemi”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, 1978, s. 8, ss. 75-94.
- Şerefeddin, Mehmed, “Şeyhülislam İbn-i Teymiyye”, *Mihrab*, 1923, c. I, s. 3, ss. 67-72.
- Takıyyüddîn İbn Teymiyye, “Zahir ve Bâtın İlmine Dair Bir Risâle” Çeviren ve Notlar Ekleyen: Mustafa Öztürk, Ali Bolat, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2001, c. II, s. 6, ss. 265-302.
- Terzioğlu, Derin, “Bir Tercüme ve Bir İntihal Vakası: Ya da İbn Teymiyye’nin Siyâsetü’s-Şer’iyye’sini Osmanlıcaya Kim(ler) Nasıl Aktardı?”, *Journal of Turkish*

- Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 2007, c. XXXI, s. II (Şinasi Tekin Hatıra Sayısı II In Memoriam Şinasi Tekin II), ss. 247-275.
- Timurtaş, Abdulhadi, “**İlim ve Eylem Adamı: İmam İbn Teymiyye el-Harrânî**”, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: İslâm Düşüncesinin Altın Çağı*, 2015, c. V, ss. 1251-1265.
  - Uludağ, Süleyman, “**İbn Teymiyye'de Mantık Meselesi**”, *İslâmî Araştırmalar*, 1987, s. 4, ss. 40-51.
  - Uludağ, Süleyman, “**Tasavvuf Karşıtı Akımlar ve İbn Teymiyye'nin Tasavvuf Felsefesi**”, *İslamiyat*, 1999, c. II, s. 3, ss. 39-66.
  - Uslu, Ferit, “**İbn Teymiyye'nin Kelamcılarının Geleneksel İman Tanımına Eleştirisi**”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2004, c. IV, s. 3, ss. 18-31.
  - Uyanık, Mevlüt; Akyol, Aygün, “**İbn Teymiyye ve Felsefe**”, *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni: İslâm Düşüncesinin Altın Çağı*, 2015, c. V, ss. 1329-1354.
  - Yaşar, Mehmet, “**İbn Teymiyye'nin Kıbrıs Kralı Sergiyos'a Gönderdiği er-Risaeletu'l-Kubrisiyyesi Adlı Mektup ve Değerlendirilmesi**”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi = Journal of the Near East University Islamic Research Center*, 2015, c. I, s. 2, ss. 135-161.
  - Yavuz, Salih Sabri, “**İmamet-İsmet İlişkisi Çerçevesinde İbn Teymiyye'nin Ehl-i Beyt'e Yaklaşımı**”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2004, c. IV, s. 3, ss. 189-198.
  - Yazıcı, Muhammet, “**İbn Teymiyye'nin Sünnet Anlayışı ve Çizdiği Ehl-i Sünnet Profili**”, *Marife: Bilimsel Birikim*, 2008, c. VIII, s. 2 (Mevlânâ Özel Sayısı), ss. 47-86.
  - Yazıcı, Muhammet, “**İbn Teymiyye'nin Bazı Kelâmî Kavramlara Yaklaşımı – I**”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, c. VI, s. 11, ss. 41-58.
  - Yazıcı, Muhammet, “**İbn Teymiyye'nin Bazı Kelâmî Kavramlara Yaklaşımı – II**”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, c. VI, s. 11, ss. 59-74.
  - Yılmaz, Muhammet, “**İbn Teymiyye'nin Ehadisi'l-Kussas Adlı Eseri Çerçevesinde Rivayetleri Kabul ve Red Kriterleri**”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2003, c. III, s. 2, ss. 153-180.
  - Yılmaz, Hayati, “**İbn Teymiyye'nin Rafu'l-Melâm an Eimmeti'l-A'lam Adlı Risalesine Göre Müctehidlerin Bazı Hadislerle Amel Etmeme Sebepleri**”, *Usûl: İslam Araştırmaları*, 2006, s. 6, ss. 167-171.
  - Yüce, Azime, “**Harranlı Bir Âlim Olan İbn Teymiyye'nin Hayatı ve Felsefeye Bakışı**”, *Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu*, 28-30 Nisan 2006, c. II, ss. 187-193.

Yüksek Lisans Tezleri

- Afacan, Hülya, *Dilde Mecazın Reddi İbn Teymiyye Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı, Sakarya, 2014.
- Akkoyunlu, İsmail, *İbn Teymiyye'nin İman Konusunda Mezheplere Bakışı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Ankara, 2011.
- Aktaş, Şule, *İbn Teymiyye ve Gazzali'de Kelam İlminin Yeri*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Konya, 2015.
- Aydın, Yusuf, *İbn-i Teymiyye'nin İbn-i Rüşd'ün Temel Felsefi Tezlerine Yönelttiği Eleştiriler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, İstanbul, 1997.
- Biçer, Mehmet Ali, *İbn Teymiyye'nin Uluhiyyet Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Konya, 2011.
- Ecer, Safinur, *İbn Teymiyye'nin Filozoflara Yönelttiği Eleştiriler*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, Elazığ, 2005.
- Elderiwi, Ziad Mohamed, *Gazzali, İbn Rüşd ve İbn Teymiyye'ye Göre Tevil*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı, İzmir, 2015.
- Erdoğan, Kahraman, *Mesalib Bağlamında Ehl-i Sünnet ve Şia'da İlk Üç Halife (İbn Teymiyye ve İbnü'l-Mutahhar el-Hillî Örneği)* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Konya, 2012.
- Erzi, Mesut, *İbn Teymiyye'nin Tasavvuf'a Bakışı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, İstanbul, 2014.
- Gedikođlu, Adnan, *Kur'an Âyetleri Bağlamında İbnü'l-Mutahhar el-Hillî ve İbn Teymiyye'ye göre İmâmet Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Konya, 2008.
- Göncü, Fikri, *İbn-i Teymiyye'de İman-Amel İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Samsun, 2015.

- Hajizada, Mohammad Dawod, *İbn Teymiyye'nin Aşırı Şii Fırkalara Yaklaşımı*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, Konya, 2016.
- Harmancı, Mehmet, *İslâm Felsefesinde Siyaset Teorisi (Farabi, Maverdi, Nizamülmülk, İbn Teymiyye'nin Siyasetnamelerine Göre)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, Konya, 1999.
- Hemiş, İsa, *İbn Teymiyye'nin Allah-Âlem İlişkisi Konusunda Filozoflara Yönelttiği Eleştiriler*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, İstanbul, 1994.
- Kantemiz, Mehmet, *Hıristiyanlığa Yönelik Kur'an Merkezli Eleştiriler (İbn Teymiyye'nin el-Cevâbü's-Sahîh Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Konya, 2011.
- Özaykan, Cihan, *İbn Teymiyye'de Âlemin Kıdemi*, Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Bartın, 2017.
- Pınarbaşı, Esat, *İbn Teymiyye'de Devlet-İktisat İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı, Sakarya, 1996.
- Sabırlı, Esat, *İbn Teymiyye ve Selefî Yorumları Bağlamında Kur'ân'da Mecaza Bakışı*, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Antalya, 2013.
- Sarıkaya, Berat, *İbn Teymiyye'de "Tevhid Anlayışı"* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Erzurum, 2008.
- Sönmez, Bülent, *İbn-i Rüşd ve İbn-i Teymiyye'de Felsefe Din İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, Konya, 1991.
- Şaybak, Mehmet Sabır, *İslam Felsefesinde Tanrı Kanıtlamaları ve İbn Teymiyye'nin Fıtrat Delili*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, Van, 2013.
- Tekin, Memiş, *İbn Teymiyye'de İçtihat Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı, Konya, 2006.
- Vakılov, Ramin, *İbn Teymiyye'nin Kıyas Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı, Sakarya, 2015.

- Yalçın, Ahmet, *Gazzali ve İbn Teymiyye'de Tekfir Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Konya, 2010.
- Yayla, Mansur, *İbn Teymiyye'ye Göre Kur'an'ın Mucizeliği*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Erzurum, 2013.
- Yüce, Azime, *İbn Teymiyye'nin İbn Sînâ Bağlamında Felsefe-Metafizik Eleştirisi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Felsefesi Bilim Dalı, İstanbul, 2003.
- Yürter, M. Hamit, *İbn Teymiyye'nin Hadis Tenkitçiliği*, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Diyarbakır, 2014.

Doktora Tezleri

- Arpa, Enver, *İbn Teymiyye'nin Kur'an Anlayışı ve Anlama Metodu*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Ankara, 2001.
- Erbaş, Muammer, *Fahreddin er-Râzî ile İbn Teymiyye'nin Kur'an'a Yaklaşımları (Tefsirleri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma)*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, İzmir, 2002.
- Kara, Mustafa, *İbn Teymiyye'ye Göre İbn Arabî*, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı, Bursa, 1983.
- Kıyıcı, Burhaneddin, *İbn-i Teymiyye'de Akıl-Nakil İlişkisi (Der'u Tearuzî'l-Akl ve'n-Naklî Bağlamında)*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Ankara, 2009.
- Okumuş, Bünyamin, *İbn Teymiyye'nin Peygamberlik Anlayışı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Ankara, 2005.
- Özer, Salih, *İbn Teymiyye'nin Minhâcu's-Sünne Kapsamında Rivayetleri Kabul ve Red Kriterleri*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Hadis Bilim Dalı, Ankara, 1998.
- Tabak, Herol, *İbn Teymiyye ve İbn Kayyim'in Hanefîlere Yöneltilikleri Tenkitler (Namaz Örneği)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı, İstanbul, 2013.
- Turgut, Hasan, *Gazzâlî ve İbn Teymiyye'de Kelâm-Mantık İlişkisi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, İstanbul, 2013.

- YAZICI, Muhammet, *İbn Teymiyye'nin Mecmu'u Fetava İsimli Eserinde Ehl-i Bid'at Firkalarına Bakışı*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı Kelam Bilim Dalı, Erzurum, 1998.

NOTLAR / BULGULAR

- Ülkemizde İbn Teymiyye ile ilgili araştırmalar, iki binli yılların başından itibaren belirgin bir artış göstermiştir. Bu artışın İbn Teymiyye'nin çok yönlü ilmî kişiliğinin tespiti yönündeki çabaların etkisiyle ve Selefilikle ilgili tartışmaların sürmesi nedeniyle varlık kazandığı tahmin edilmekte ve İbn Teymiyye ile ilgili araştırmaların artarak devam edeceği öngörülmektedir.
- İbn Teymiyye ile ilgili başta İngilizce ve Arapça olmak üzere Fransızca gibi batı dillerinden ve Farsça gibi doğu dillerinden Türkçe'ye çevrilen araştırmaların sayısı, oldukça azdır. Bu nedenle batı dünyasına ek olarak özellikle İran coğrafyasında İbn Teymiyye'nin Şîlik eleştirisinin ve Şia ile ilgili görüşlerinin kaynaklık ettiği çok sayıda çalışma kaleme alınmasına rağmen bu çalışmalardan büyük oranda faydalanılamamaktadır.
- İbn Teymiyye, Selefilik'in en önemli teorisyeni olarak anılmasının yanı sıra fıkıhçılar ve hadisçiler tarafından daha çok sahiplenilmektedir. Bununla birlikte dilimizde İbn Teymiyye ile ilgili kelâm, felsefe ve mantık ağırlıklı çalışmaların sayısı, bu alanlara nispetle çok daha fazladır. Bu durum da esasen İbn Teymiyye'nin çok yönlü bir alim olmasına işaret etmesinin yanı sıra onun sadece fıkıh, hadis ya da Selefilikle bağlantılı olarak ele alınmasının İbn Teymiyye'yi ve düşüncesini ortaya koyma adına her yönüyle sağlıklı sonuçlar vermeyeceğine işaret etmektedir. Ayrıca belirtmelidir ki İbn Teymiyye, bu alanlardaki hâkimiyeti nedeniyle filozof ya da kelâmcı olarak anılmayı hak eden bir isim olarak tarihte yer edinmiştir.
- İbn Teymiyye ile ilgili fıkıh, hadis, tefsir ve İslam mezhepleri bağlamında çalışmalar yapılmış olmasına rağmen daha çok kelam, felsefe ve tasavvuf alanlarına yoğunlaşmış olması, İbn Teymiyye'nin nasıl bir ilim anlayışına ve âlim tipolojisine sahip olduğunu tespit etme adına çok önemli veriler sunmaktadır.
- İbn Teymiyye'nin kelâmî ve felsefî görüşlerine ek olarak siyasî görüşleri ve siyaset anlayışı ile ilgili de çok sayıda çalışma yapılmıştır.
- İbn Teymiyye, genellikle tasavvuf karşıtı bir isim olarak takdim edilmesine rağmen İbn Teymiyye'nin tasavvufî kavram ve akımlara dönük fikirlerini işleyen araştırmalar, azımsanamayacak sayıdadır. Bu durum da İbn Teymiyye'nin tasavvuf ile ilgili görüşlerinin yaşadığı dönemin şartları, bağlı bulunduğu gelenek ve kendi düşünce

sistematığı de göz önünde bulundurularak bir bütün halinde değerlendirilmesini gerektirmektedir.

- İbn Teymiyye, Haricilik, Mürcie, Şia ve Mutezile gibi siyasî-itikadî İslam mezheplerine ek olarak Hanefilik ve Şafîlik gibi fıkıh mezhepleri ile ilgili de çok sayıda eleştiri, değerlendirme ve tespit bulunmasına rağmen İbn Teymiyye'nin doğrudan İslam mezhepleri ile ilgili görüş ve eleştirilerini ele alan çalışmaların sayısı, oldukça azdır. Bu alandaki çalışmaların artırılmasının aynı zamanda İbn Teymiyye'nin mezhep tasavvurunu ve Seleflikle ilişkisini açığa çıkarma gibi bir rol icra edeceği öngörülmektedir.
- Hanbelî/Hadis Taraftarı gelenek içerisinde gelen İbn Teymiyye, kendisini bu ekollerin çizmiş olduğu sınırların içine hapsedmemiş ve diğer ekollerle temas halinde olmuştur. Benzer bir şekilde İbn Teymiyye, kendi geleneğinin takipçilerinin yanı sıra çok farklı düşünce sistemlerine ve fikir akımlarına etkide bulunmuştur. Bu noktaya hasredilmiş çok az sayıda çalışma olduğundan İbn Teymiyye'nin ortaya koyduğu din anlayışının ve mezhep tasavvurunun sonraki dönemlere ve değişik ekollere etkisi, ayrıntılı bir biçimde ele alınmalıdır.
- İbn Teymiyye, selef orijinli bir din anlayışına sahip olmasına rağmen İbn Teymiyye'nin günümüz Selefliliği ile doğrudan ilişkilendirilmesinin pek mümkün olmadığı görülmektedir. Bu noktaya hasredilmiş çok az sayıda çalışma bulunması, bu duruma işaret etmektedir. Ayrıca belirtmelidir ki günümüz Selefliliği ile İbn Teymiyye'nin düşünme biçimi arasında önemli farklılıkların var olduğu bilinmektedir. Bu hususun aydınlatılmasını sağlayacak çalışmalara ayrıca ihtiyaç duyulmaktadır.
- İbn Teymiyye, başta kelâm, felsefe ve mantık alanlarıyla ilgili olmak üzere başyapıt olarak nitelendirilebilecek çok sayıda eser kaleme almış olmasına rağmen doğrudan İbn Teymiyye'nin eserlerine hasredilmiş çalışmaların sayısı oldukça azdır.
- İbn Teymiyye ile ilgili çalışmalarda ilahiyatçılar ve felsefeciler ön plana çıkmasına karşın ilahiyatçı ve felsefecilerin yanı sıra siyaset bilimciler, tarihçiler ve uluslararası ilişkiler uzmanları da İbn Teymiyye ile ilgili araştırmalara iltifat etmektedir.
- İbn Teymiyye ile ilgili olarak makale türü araştırmalar, yüksek lisans ve doktora tezlerine oranla daha fazla yekûn tutmaktadır. Bu durum da İbn Teymiyye düşüncesinin derinlemesine aydınlatılmamasının nedenleri arasında yer almaktadır.
- İbn Teymiyye ile ilgili makalelerin büyük bir kısmı, fakülte dergileri dışında kalan akademik hakemli dergilerde yayımlanmıştır.
- İbn Teymiyye'nin çok farklı alanlara dağılmış görüşleri ile ilgili 70'ten fazla makale kaleme alınmış, 40'tan fazla tez yazılmıştır.

- Çalışmamızın en önemli iki bulgusu, ülkemiz araştırmacılarının İbn Teymiyye'yi seleflik bağlamında ele alma eğiliminde olmaması, fıkıh ve hadis alanlarına dair çalışmaların ikinci planda kalması ve İbn Teymiyye'nin daha çok kelimî ve felsefî görüşlerinden hareketle araştırmalara konu edilmiş olmasıdır. İbn Teymiyye ile ilgili olarak yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin büyük bir kısmının Kelâm ve İslam Felsefesi anabilim dallarında yapılmış olması da bu duruma işaret etmektedir. Tüm bu bulgular da İbn Teymiyye'nin İslam düşünce tarihindeki yerinin tespitine dönük çalışmaların önemini artırarak bu yöndeki çabaların gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

KAYNAKÇA

- Arpa, Enver, *İbn Teymiyye'nin Kur'an Anlayışı*, Fecr Yay. Ankara, 2010.
- Aslan, Halide, "İlahiyat Fakültelerinde Hazırlanan İslam Tarihi Tezlerinin Dönem, Kaynak ve Yöntem Açısından Değerlendirilmesi" *I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Elazığ, 13-14-15 Ekim 2016.
- Biçer, Ramazan, "Türkiye'de Kelam ve İslam Mezhepleri Tarihi Çalışmaları", *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 2012, cilt: X, sayı: 2, s. 1-10.
- el-Cevziyye, İbn Kayyim, *Esmâu Muellafati Şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye*, thk. Salahuddin el-Munecid, Daru'l-Kitabi'l-Cedid, Beyrut, 1976.
- Demir, A. İshak, Usburak, Pervin, "Mezhepler Tarihi Akademik Makaleler Bibliyografyası", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2012, cilt: V, sayı: 1, s. 141-208.
- Demir, A. İshak, Kaba, Gülsüm, "Mezhepler Tarihi Akademik Yayınlar Bibliyografyası", *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları*, 2011, cilt: IV, sayı: 2, s. 185-254.
- ed-Dımaşkî, İbn Nasırüddin, *er-Reddü'l-Vafir*, thk. Muhammed Züheyr eş-Şaviş, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1980.
- İbn Kesîr, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Kahire, 1934.
- İbn Receb, *ez-Zeyl alâ Tabakati'l-Hanabile*, thk. Muhammed Hamid el-Fıkî, Kahire, 1953.
- Koca, Ferhat, "İbn Teymiyye, Takıyyüddin", *DİA*, c. XX, ss. 391-405.
- eş-Şeybânî, Muhammed İbrahim, *Mecmûatü Müellefâti Şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye*, Merkezü'l-Mahtutat ve't-Türas ve'l-Vesaik, Kuveyt, 1414/1993.
- ez-Zehabî, Şemsüddîn Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Tezkiretü'l-Huffaz*, thk. el-Muallimî, Haydarabad, tsz.
- <http://ktp.isam.org.tr/?url=makaleilh/findrecords.php>
- <http://ktp.isam.org.tr/?url=tezilh/findrecords.php>
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>